منطق

د منطق مبادي

لیکوال: استاد جوهرجبران

کال: ۱۴۰۴ هـ . ش

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

منطق – د منطق مبادي

لیکوال: استاد جوهرجبران

کال: ۱۴۰۴ هـ. ش

JIBRAN
PRIVATE LIBRARY

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب پیژندنه

د کتاب نوم: منطق د منطق مبادي

لیکوال: استاد جوهرجبران

خپرندوی: جبران خصوصي کتابتون

کمپوز: استادجوهرجبران

ډیزاین: استاد جوهرجبران

چاپ کال: ۱۴۰۳

د چاپ شمېر:(.)

د چاپ لړ: ۰۰۴۶

د چاپ وار: لومړی

Whatssap: +93 707604044

د چاپ حقوق له لیکوال سره خوندي دي

ترلاسه کیدو ځای

ننگرهار: مسلم کتابپلورنځي- جلال اباد ښار، اسحاق زی مارکیټ لاندې پوړ.

هلمند: لښگرگاه ښار، پوهنې عمومي ریاست د ښوونکو روزنې او مسلکي پراختیا ټیم.

لغمان: الفت فوتوکاپي مرکز- مهترلام ښار ، حاجي ایوب مارکیټ.

www.ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

تقریظ

الحمدلله رب العالمین، والصلاة والسلام علی سیدنا محمد ﷺ. بسم الله الرحمن الرحیم

د علم او معرفت په نړۍ کې هغه آثار ځانګړی مقام لري چې د انسان د فکر د سمون او د عقل د رڼا لپاره لارښوونه کوي. د منطق علم له همدې ارزښتناکو علومو څخه دی چې د سم استدلال، دقیق فکر او د حقیقت د پېژندلو لپاره بنسټ جوړوي. دا کتاب چې د منطق د علم په مهمو موضوعاتو، تاریخي بهیر، اسلامي او عصري مفاهیمو رڼا اچوي، په یوه ساده، روانه او علمي ژبه لیکل شوی دی.

د دې اثر یوه ځانګړنه دا ده چې لوستونکي ته یوازې نظري معلومات نه وړاندې کوي، بلکې هڅه کوي د فکر کولو مهارتونه هم وروزي. د اسلامي علماوو له نظره د منطق تشریح او د عصري منطق سره یې پرتله کول د دې کتاب علمي ارزښت لا لوړ کړی دی. همدارنګه، د مهمو اصطلاحاتو او کاري فعالیتونو واضح بیان د زده کوونکو او څېړونکو لپاره دا اثر ډېر ګټور ګرځوي.

په دې کتاب کې هڅه شوې چې پېچلي مفاهیم په ساده ډول بیان شي، څو عام لوستونکی هم ترې ګټه پورته کړي. دا ځانګړنه د دې کتاب علمي او تعلیمي ارزښت زیاتوي او د تدریس په برخه کې یې یو ښه مرجع ګرځوي.

زه باور لرم چې دا اثر به د منطق د زده کړې په برخه کې یو مهم ګام وي او د محصلینو، ښوونکو او څېړونکو لپاره به د لارښود حیثیت ولري. لوستونکی به د دې کتاب له لوستلو څخه نه یوازې علمي پوهه ترلاسه کړي، بلکې د خپل فکر د سمون او تحلیل مهارتونه به هم پیاوړي کړي.

په پای کې، دا هڅه د ستاینې وړ ده، او هیله ده چې د دې ډول علمي اثارو لیکل او خپرېدل لا زیات شي، تر څو زموږ ټولنه د فکر، پوهې او علم په رڼا روښانه شي.

مولوي رحمت الله طلحه

د هلمند ولایت د ښوونکو د روزنې او مسلکي پراختیا عمومي مدیر

ketabton.com - The Digital Library

ډالۍ

پوهنې محترم وزیر الحاج حبیب‌الله اغا صاحب ته!

په ډېر درناوي او اخلاص سره دا علمي اثر چې د منطق پر بنسټیزو مفاهیمو، اصولو او ارزښتونو ولاړ دی، ستاسو محترم حضور ته د ډالۍ په توګه وړاندې کېږي. دا کتاب د دې لپاره ترتیب شوی چې د ښوونکو، زده‌کوونکو او تعلیمي کارکوونکو لپاره د پوهې یو ګټور، ساده او عملي لارښود وګرځي.

ستاسو هڅې، ژمنتیا او نه ستړې کېدونکي خدمتونه د افغانستان د پوهنې په پرمختګ کې د ستاینې وړ دي. دا کوچنۍ ډالۍ د همدې قدرونې یو سمبول دی، چې د علم او پوهنې د پراختیا په لاره کې ستاسو له هڅو سره زموږ د درناوي او همکارۍ څرګندونه کوي.

هیله ده چې دا اثر به ستاسو د رهبرۍ تر سیوري لاندې د منطق د علم د کیفیت په لوړولو، د زده‌کوونکو د فکري ودې او د ښوونې او روزنې د پرمختګ لپاره ګټور تمام شي.

په همدې ډول، دا علمي اثر د هلمند ولایت د پوهنې محترم رئیس الحاج محمد عوض انصاري صاحب ته هم په درناوي سره ډالۍ کېږي. د نوموړي د علمي خدمتونو او تعلیمي هڅو قدرداني کوو او باور لرو چې دا ډول علمي اثار به د ولایت د تعلیمي پرمختګ لپاره مثبته اغېزه ولري.

ښوونیار جوهرجبران

ketabton.com - The Digital Library

څرګندویه

ګرانو لوستونکو!

دا کتاب د **منطق علم** د بنسټیزو مفاهیمو، اصولو او تاریخي پرمختګ یوه منظم او ساده تشریح ده چې د زده‌کوونکو، ښوونکو او څېړونکو لپاره په ځانګړي ډول چمتو شوی دی. هڅه شوې چې د منطق پېچلي موضوعات په روانه، ساده او د پوهېدو وړ ژبه وړاندې شي، تر څو لوستونکی وکولای شي پرته له کومې ستونزې څخه د دې علم اساسي مفاهیم درک کړي.

په دې اثر کې د منطق د لغوي او اصطلاحي تعریفونو ترڅنګ، د اسلامي او عصري منطق پرتلیز بحث، د مهمو علماوو نظرونه، اساسي اصطلاحات، کاري فعالیتونه او د منطق نړیوال او سیمه‌ییز تاریخي بهیر په منظم ډول تشریح شوی دی. همدارنګه د هر مفهوم لپاره عملي بېلګې وړکړل شوي دي، تر څو لوستونکی وکولای شي نظري معلومات په عملي ډول هم درک کړي.

دا کتاب هڅه کوي چې د منطق علم یوازې د یوې درسي مادې په توګه ونه ښیي، بلکې د فکر کولو یوه طریقه یې وپېژني. منطق د انسان د ذهن د سمون، د استدلال د پیاوړتیا او د حقیقت د موندلو لپاره مهم رول لري، او همدا موضوع په دې اثر کې په واضح ډول بیان شوې ده.

د کتاب یوه مهمه ځانګړنه دا ده چې اسلامي او عصري منطق یې سره پرتله کړي، څو لوستونکی د دواړو فکري مکتبونو ترمنځ توپیر او ګډ ټکي درک کړي. همدارنګه، د تاریخ په برخه کې د منطق د پرمختګ نړیوال او افغاني بهیر ته هم لنډه کتنه شوې ده.

په پای کې ویلای شو چې دا کتاب د منطق د زده کړې لپاره یو ابتدایي او لارښود اثر دی چې کولای شي د زده‌کوونکو د علمي فکر، انتقادي تحلیل او منطقي استدلال مهارتونه پیاوړي کړي.

ketabton.com - The Digital Library

پیل خبرې

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على خاتم النبيين، محمدٍ وعلى آله وأصحابه أجمعين.

په نوم د الله تعالی، چې د عقل او فکر رڼا يې انسان ته ورکړه، هر انسان د دې نړۍ په اوږدو کې د پوهې، حقيقت او سمې لارې د موندلو په لټه کې وي. همدا لټه انسان دې ته اړ باسي چې د خپل فکر طريقه منظم کړي، د خپلو پرېکړو لپاره دليل ومومي او له تېروتنو ځان وساتي. په همدې ځای کې د **منطق علم** خپل ځانګړې ارزښت ښکاره کوي؛ هغه علم چې د فکر رهبري کوي، ذهن روښانه کوي او انسان ته د سم استدلال توان ورکوي.

دا کتاب د منطق د علم هغه مهم اصول، مفاهيم او تاريخي بهير په ساده او روانه ژبه وړاندې کوي، چې لوستونکی کولای شي پرته له کومې ستونزې ښه يې درک کړي. هڅه شوې چې اسلامي او عصري منطق په ګډه وڅېړل شي، تر څو لوستونکی وکولای شي د فکر کولو دواړه لارې وپېژني او په خپل علمي ژوند کې يې وکاروي.

نن په داسې زمانه کې ژوند کوو چې معلومات ډېر دي، خو سم معلومات پېژندل او له ناسم معلوماتو ښه يې بېلول يوه ستره اړتيا ده. همدا اړتيا منطق لا زيات مهم کړی دی. که انسان د منطق له اصولو سره اشنا شي، نو نه يوازې په زده‌کړه کې بريالی کېږي، بلکې په ژوند کې هم غوره پرېکړې کولای شي.

لوستونکي ته بلنه ورکول کېږي چې دا کتاب په پوره دقت سره ولولي، د هر مفهوم په اړه فکر وکړي او هڅه وکړي چې دا اصول يوازې په حافظه کې نه، بلکې په خپل عملي ژوند کې هم تطبيق کړي. ځکه علم هغه وخت ارزښت لري چې په عمل بدل شي.

په پای کې، دا کتاب يوازې د معلوماتو ټولګه نه ده، بلکې د فکر کولو يوه لاره ده؛ يوه داسې لاره چې انسان له ګډوډۍ ښه نظم ته، له شک ښه يقين ته او له ناپوهۍ ښه پوهې ته رسوي. هيله ده چې دا اثر د لوستونکو لپاره د علم، تفکر او پرمختګ يوه نوې دروازه پرانيزي.

ketabton.com - The Digital Library

لنډيز

دا کتاب د منطق د علم د بنسټيزو مفاهيمو، اصولو او عملي ارزښتونو يوه جامع او منظمه څېړنه ده چې په ساده او روانه ژبه ترتيب شوی دی. د کتاب موخه دا ده چې لوستونکی د سم فکر کولو، دقيق استدلال او د حقيقت د پېژندلو له مهارتونو سره بلد کړي.

په دې اثر کې لومړی د منطق علم عمومي پېژندنه، لغوي او اصطلاحي تعريفونه، او د دې علم ارزښت او اړتيا بيان شوې ده. وروسته د منطق اساسي موضوعات لکه مفهوم، قضيه، قياس، تصور، تصديق، حد او رسم په ساده بېلګو سره تشريح شوي دي، تر څو لوستونکی يې په اسانه ډول درک کړي.

کتاب همدارنګه د اسلامي او عصري منطق ترمنځ پرتله وړاندې کوي او د دواړو فکري مکتبونو ګډ او ځانګړي اړخونه روښانه کوي. د اسلامي علماوو لکه ابن سينا (رحمه الله)، فارابي (رحمه الله) او امام غزالي (رحمه الله) نظريات هم په کې شامل دي، چې د منطق علم ته يې مهمه ونډه ورکړې ده.

په بل برخه کې د منطق نړيوال تاريخي بهير او په افغانستان کې د دې علم پرمختګ ته کتنه شوې ده، چې د منطق د تدريس او خپرېدو پړاوونه پکې تشريح شوي دي. همدارنګه د منطق مهم اصطلاحات، کاري فعاليتونه او د استدلال ډولونه په عملي بېلګو سره بيان شوي دي.

په پای کې، کتاب دې نتيجې ته رسېږي چې منطق د انسان د فکري ودې لپاره يو اساسي علم دی چې د مغالطو د مخنيوي، د سمې پرېکړې کولو او د علمي پرمختګ لپاره مهم رول لري. دا اثر د زده‌کوونکو او څېړونکو لپاره يو ګټور لارښود دی چې کولای شي د هغوی د فکر کولو وړتيا او علمي درک پياوړی کړي.

ketabton.com - The Digital Library

لړلیک

عنوان **مخ**

لومړی فصل........ 1
عموميات 1
سريزه 1
عمومي موخې 1
پوهنيزې موخې........ 1
د منطق پېژندنه 2
د منطق لغوي تعريف 2
د منطق اصطلاحي تعريف 2
د منطق موضوع 2
د منطق ارزښت........ 3
د منطق اړتيا........ 3
د منطق توپير له نورو علومو سره........ 3
١ .الشفا (د منطق برخه) – د ابن سينا (رحمه الله)........ 5
٢ .النجاة – د ابن سينا (رحمه الله)........ 5
٣ .معيار العلم – د امام غزالي (رحمه الله) 5
۴ .محک النظر – د امام غزالي (رحمه الله) 5
۵ .اساس الاقتباس – د نصيرالدين طوسي (رحمه الله) 5
٦ .تلخيص منطق ارسطو – د ابن رشد(رحمه الله) 5
٧ .الاشارات والتنبيهات – د ابن سينا (رحمه الله)........ 6

ketabton.com - The Digital Library

٨ .احصاء العلوم – د فارابي (رحمه الله) 6

٩ .القیاس – د فارابي (رحمه الله) 6

١٠ .التعریفات – د سید شریف جرجاني (رحمه الله) 6

د اسلام مبارک دین له نظره د منطق علم زده کړه 7

١ .د منطق علم اصل حکم 7

٢ .د منطق د زده کړې پلویان 9

٣ .د منطق مخالف نظرونه 9

۴ .معتدل او راجح نظر 10

۵ .د منطق ګټې له اسلامي نظره 10

د عصري علومو او ساینس له نظره د منطق زده کړه 11

١ .منطق د علمي فکر بنسټ 11

٢ .منطق او ریاضیات 12

٣ .منطق او کمپیوټر ساینس 12

۴ .منطق او انتقادي فکر(Critical Thinking) 13

۵ .د منطق زده کړې حکم(Modern Scientific View) 13

دویم فصل 14

د منطق دعلم مهم اصطلاحات 14

١ .مفهوم(Concept) 14

٢ .قضیه(Proposition) 14

٣ .قیاس(Syllogism) 14

۴ .حد(Definition) 15

۵ .رسم(Description) 15

٦ .کلی(Universal) 15

ketabton.com - The Digital Library

۷ .جزئي(Particular) 15

۸ .تصور(Simple Understanding) 16

۹ .تصدیق(Assent/Judgment) 16

۱۰ .مقدمات(Premises) 16

۱۱ .نتیجه(Conclusion) 16

۱۲ .مغالطه(Fallacy) 17

۱۳ .استقراء(Induction) 17

۱۴ .تمثیل(Analogy) 17

۱۵ .برهان(Proof) 17

دریم فصل 19

د منطق ۳۰ مهمې موضوعات 19

۱ .مفهوم 19

۲ .قضیه 19

۳ .تصور 19

۴ .تصدیق 19

۵ .کلی 19

٦ .جزئي 19

۷ .حد (تعریف) 20

۸ .رسم 20

۹ .قضیه حملیه 20

۱۰ .قضیه شرطیه 20

۱۱ .مقدمات 20

۱۲ .نتیجه 20

۱۳ .قیاس 20
۱۴ .استقراء 20
۱۵ .تمثیل 21
۱٦ .برهان 21
۱۷ .مغالطه 21
۱۸ .جنس 21
۱۹ .نوع 21
۲۰ .فصل 21
۲۱ .عرض عام 22
۲۲ .عرض خاص 22
۲۳ .قضیه کلیه 22
۲۴ .قضیه جزئیه 22
۲۵ .تناقض 22
۲٦ .تضاد 22
۲۷ .عکس قضیه 22
۲۸ .شرط لازم 22
۲۹ .شرط کافي 23
۳۰ .استدلال 23
ځلورم فصل 24
د منطق مهم عملي اوکاري فعالیتونه 24
۱ .د فکر تنظیم 24
۲ .سم استدلال کول 24
۳ .د مغالطو پېژندنه 24

ketabton.com - The Digital Library

۴ .د پرېکړې کولو مهارت 24
۵ .د ستونزو حل 24
٦ .انتقادي فکر(Critical Thinking) 25
۷ .د علمي څېړنې مرسته 25
۸ .د مفاهیمو روښانتیا 25
۹ .د بحث او مناظرې مهارت 25
۱۰ .د معلوماتو تحلیل 25
۱۱ .د ژبې سم استعمال 25
۱۲ .د اړیکو درک کول 25
۱۳ .د نوښت او ابتکار ملاتړ 25
۱۴ .د زده‌کړې اسانتیا 26
۱۵ .د حقیقت موندل 26
پنځم فصل 27
د منطق اسلامي او عصري مفاهیم 27
لومړی برخه: اسلامي منطق (کلاسیک منطق) 27
۱ .تصور او تصدیق 27
۲ .قضیه (حملیه او شرطیه) 28
الف) قضیه حملیه 28
ب) قضیه شرطیه 28
۳ .قیاس(Syllogism) 29
۴ .کلیات خمس(Five Universals) 29
۱ .جنس(Genus) 30
۲ .نوع(Species) 30

ketabton.com - The Digital Library

۳ .فصل(Differentia) 30
۴ .عرض عام(Common Accident) 30
۵ .عرض خاص(Proper Accident) 30
۵ .حد او رسم(Definition) 30
الف) حد(Essential Definition) 30
ب) رسم(Descriptive Definition) 31
۱ .د ژبې او فلسفې سره نږدې تړاو 31
۲ .د استدلال کلاسیکه بڼه (قیاس) کاروي 32
۳ .د مفاهیمو پر تحلیل تمرکز کوي 33
دویمه برخه : عصري منطق 34
۱ .صوري منطق(Symbolic Logic) 34
۲ .قضیوي منطق(Propositional Logic) 35
۳ .محسوسي منطق(Predicate Logic) 35
۴ .ریاضیکي منطق(Mathematical Logic) 36
۵Boolean Algebra 36
د عصري منطق ځانګړتیاوې 37
۱ .دقیق، ریاضیکي او سمبولیک دی 37
۲ .په کمپیوټر ساینس کې ډېر کارېږي 37
۳ .د پیچلو استدلالونو تحلیل کوي 37
۳ .د اسلامي او عصري منطق ترمنځ توپیر 38
۲ .ژبه (سمبولیکه ژبه vs طبیعي ژبه) 38
۳ .استدلال (صوري سیستمونه vs قیاس) 39
۴ .کارونه(کمپیوټر، ساینس vs فلسفه، فقه) 40

ketabton.com - The Digital Library

۴ .ګډ ټکي (مشترکات).. 41
د منطق نړيواله تاريخچه 43
۱ .لرغونی پړاو(Ancient Period) 43
۲ .اسلامي پړاو(Islamic Golden Age) 43
۳ .اروپايي منځنۍ پېړۍ(Medieval Europe) 44
۴ .نوې دوره(Modern Period) 44
۵ .معاصر پړاو(Contemporary Era) 44
شپږم فصل 45
په افغانستان کې د منطق دعلم تاريخي بهير 45
۱ .لومړنی پړاو (اسلامي نفوذ).. 45
۲ .د منځنيو پېړيو پړاو (علمي مرکزونه) 45
۳ .د دوديزو مدرسو پړاو 45
۴ .د معاصر تعليم پړاو.. 46
۵ .اوسنۍ وضعيت 46
اووم فصل 48
پايله، وړانديزونه او ماخذونه 48
پايله 48
وړانديزونه 49
اخځليکونه 50
انټرنېټي سرچينې.. 51
.... 52

ketabton.com - The Digital Library

لومړی فصل

عمومیات

سریزه

منطق هغه علم دی چې د سم فکر کولو لارې چارې انسان ته ورښيي. دا علم موږ ته دا زده کوي چې څنګه سم استدلال وکړو، څنګه د غلط او سم ترمنځ توپیر وکړو، او څنګه د دلیلونو ارزونه وکړو. د منطق له لارې انسان کولای شي خپل فکر منظم کړي او له تېروتنو ځان وساتي. په تعلیمي او علمي ډګر کې منطق ډېر مهم دی، ځکه چې د هر علم د سم درک لپاره روښانه فکر ته اړتیا ده. منطق نه یوازې د فلسفې برخه ده، بلکې په ورځني ژوند کې هم د پرېکړو په کولو کې مرسته کوي.

(فارابي رحمه الله ، ابو نصر محمد. ۱۳۸۹؛ ابن سینا رحمه الله، حسین بن عبدالله. ۱۳۹۰)

عمومي موخې

د منطق عمومي موخه دا ده چې انسان ته د سم فکر کولو اصول ورزده کړي. دا علم هڅه کوي چې ذهن له غلطو استدلالونو او مغالطو څخه وساتي. منطق د دې سبب ګرځي چې انسان د حقیقت موندلو لپاره له سمو لارو کار واخلي. همدارنګه، دا علم د علمي بحثونو، څېړنو او استدلالونو بنسټ جوړوي. د منطق له لارې زده کوونکي کولای شي چې خپل نظریات په منظم ډول وړاندې کړي او د نورو نظریات په سمه توګه وارزوي.

(ابن رشد رحمه الله ، محمد بن احمد. ۱۳۸۸؛ طوسي، نصیرالدین. ۱۳۹۱)

پوهنیزې موخې

د منطق پوهنیزې موخې د فکر د اصلاح، د استدلال د سمون، او د علمي مهارتونو د پیاوړتیا پورې تړاو لري. دا علم زده کوونکو ته دا وړتیا ورکوي چې مفاهیم په سمه توګه تعریف کړي، قضاوتونه په دقت سره وکړي او پایلې په منطقي ډول تر لاسه کړي. همدارنګه، منطق د انتقادي فکر کولو مهارتونه پیاوړي کوي، چې دا د علمي پرمختګ لپاره ډېر مهم دي. د منطق له لارې زده کوونکي کولای شي چې د ستونزو حل په عقلاني ډول ترسره کړي.

(جرجاني، سید شریف رحمه الله. ۱۳۸۷؛ غزالي رحمه الله ، محمد بن محمد رحمه الله. ۱۳۸۹)

ketabton.com - The Digital Library

د منطق پېژندنه

منطق یو علم دی چې د فکر کولو د اصولو او قوانینو مطالعه کوي. دا علم موږ ته ښیي چې څنګه له مقدماتو څخه سمه پایله ترلاسه کړو. منطق د فلسفې یوه مهمه څانګه ده، خو په نورو علومو کې هم کارول کېږي. د منطق له لارې انسان کولای شي چې د استدلال ډولونه وپېژني او د هغوی ترمنځ توپیر وکړي. دا علم د ذهن لپاره د یو لارښود په څېر دی چې د فکر کولو بهیر سم او منظم ساتي.

(فارابي رحمه الله، ابو نصر محمد. ۱۳۸۹؛ ابن سینا رحمه الله، حسین بن عبدالله. ۱۳۹۰)

د منطق لغوي تعریف

د "منطق" کلمه له "نطق" څخه اخیستل شوې ده، چې معنی یې خبرې کول یا څرګندول دي. په لغوي ډول، منطق هغه ځواک ته ویل کېږي چې انسان پرې خپل فکر څرګندوي. دا تعریف ښیي چې منطق د ژبې او فکر ترمنځ اړیکه لري. په عربي او فارسي متونو کې منطق د انسان د بیان او تفکر وسیله بلل شوې ده. دا لغوي مانا موږ سره مرسته کوي چې د منطق بنسټیز مفهوم درک کړو.

(ابن منظور رحمه الله ، محمد بن مکرم رحمه الله. ۱۳۸۵؛ دهخدا، علي اکبر. ۱۳۷۷)

د منطق اصطلاحي تعریف

په اصطلاح کې، منطق هغه علم دی چې د سم فکر کولو قوانین بیانوي او انسان له غلطو استدلالونو څخه ساتي. دا علم موږ ته دا زده کوي چې څنګه مقدمې ترتیب کړو او څنګه له هغوی څخه سمه پایله واخلو. اصطلاحي تعریف د منطق علم اصلي هدف روښانه کوي، چې هغه د فکر د سمون او د حقیقت موندل دي. په فلسفي کتابونو کې منطق د "آلي علم" په نوم هم یاد شوی دی.

(جرجاني، سید شریف رحمه الله. ۱۳۸۷؛ طوسي، نصیرالدین رحمه الله. ۱۳۹۱)

د منطق موضوع

د منطق موضوع د انسان فکر او استدلال دی. دا علم د مفاهیمو، قضیو او استدلالونو مطالعه کوي. منطق دا څېړي چې څنګه یو فکر سم دی او یا غلط. د دې علم موضوع

ketabton.com - The Digital Library

هغه لارې دي چې انسان پرې حقیقت ته رسېږي. په عربي او فارسي منابعو کې ویل شوي چې منطق د عقل د فعالیتونو مطالعه ده. دا موضوع د نورو علومو لپاره بنسټ جوړوي.
(ابن سینا رحمه الله، حسین بن عبدالله. ۱۳۹۰؛ غزالي رحمه الله ، محمد بن محمد رحمه الله. ۱۳۸۹)

د منطق ارزښت

منطق د انسان د فکري ژوند لپاره ډېر ارزښت لري. دا علم د ذهن د تنظیم سبب ګرځي او انسان له غلطو پایلو څخه ژغوري. د منطق په مرسته، انسان کولای شي چې علمي او منطقي خبرې وکړي. دا علم د فلسفې، ساینس او نورو علومو لپاره بنسټیز اهمیت لري. په ټولنه کې هغه کسان چې منطقي فکر کوي، د ستونزو حل په ښه ډول ترسره کولای شي.
(فارابي (رحمه الله)، ابو نصر محمد. ۱۳۸۹؛ ابن رشد(رحمه الله)، محمد بن احمد. ۱۳۸۸)

د منطق اړتیا

د منطق اړتیا ځکه ده چې انسان تل د پرېکړو او استدلالونو سره مخ وي. که منطق ونه لري، نو د غلطو پایلو احتمال زیاتېږي. منطق د دې سبب ګرځي چې انسان د حقیقت او دروغو ترمنځ توپیر وکړي. په علمي څېړنو کې د منطق کارول ډېر ضروري دي. دا علم د زده کوونکو لپاره د فکر کولو یو مهم وسیله ده چې د هغوی ذهني وړتیاوې پیاوړې کوي.
(غزالي، محمد بن محمد. ۱۳۸۹؛ جرجاني، سید شریف. ۱۳۸۷)

د منطق توپیر له نورو علومو سره

منطق له نورو علومو سره دا توپیر لري چې دا د کوم ځانګړي موضوع مطالعه نه کوي، بلکې د فکر کولو طریقه څېړي. نور علوم لکه فزیک، کیمیا او تاریخ ځانګړي موضوعات لري، خو منطق د ټولو علومو لپاره د وسیلې په توګه کار کوي. دا علم د استدلال اصول برابروي چې په هر علم کې کارول کېږي. له همدې امله، منطق ته "آلي علم" ویل کېږي.
(طوسي، نصیرالدین. ۱۳۹۱؛ ابن سینا (رحمه الله)، حسین بن عبدالله. ۱۳۹۰)

۱ .ابو نصر فارابي (رحمه الله)

فارابي (رحمه الله) منطق داسې تعریفوي: منطق هغه علم دی چې انسان ته د سم فکر کولو لارې ښیي او ذهن له تېروتنې ساتي. د هغه په نظر، منطق د عقل لپاره د یوې وسیلې په توګه کار کوي چې انسان پرې سمې پایلې ته رسېږي.

ketabton.com - The Digital Library

۲ .ابن سینا (رحمه الله)

ابن سینا (رحمه الله) منطق داسې تعریف کړی: منطق هغه علم دی چې د فکر کولو اصول بیانوي او انسان د استدلال په وخت کې له خطا څخه ساتي. هغه منطق ته "آلې علم" وايي، یعنې داسې وسیله چې نور علوم پرې سم درک کېږي.

۳ .امام غزالي (رحمه الله)

امام غزالي (رحمه الله) وايي: منطق هغه قانوني معیار دی چې د صحیح او فاسد استدلال ترمنځ توپیر کوي. د هغه په نظر، څوک چې منطق نه پوهېږي، د علم په برخه کې یې باور کمزوری وي.

۴ .ابن رشد(رحمه الله)

ابن رشد(رحمه الله) منطق داسې تعریفوي: منطق هغه علم دی چې د برهان او استدلال لارې روښانه کوي او انسان ته د حقیقت د موندلو توان ورکوي. هغه د منطق اهمیت د فلسفې لپاره ډېر اړین بولي.

۵ .نصیرالدین طوسي (رحمه الله)

طوسي وايي: منطق هغه علم دی چې د ذهن د فکر کولو قوانین تنظیموي او انسان ته دا وړتیا ورکوي چې له مقدماتو څخه سمه پایله واخلي.

٦ .سید شریف جرجاني (رحمه الله)

جرجاني منطق داسې تعریف کړی: منطق هغه علم دی چې د معلومو شیانو له لارې د نامعلومو شیانو د معلوملو طریقې ښيي. دا تعریف د استدلال پر عملي اړخ ټینګار کوي.
د اسلامي علماوو له نظره، منطق یو "آلې علم" دی چې د فکر د سمون، د استدلال د ارزونې او د حقیقت د موندلو لپاره کارول کېږي. ټول علماء په دې اتفاق لري چې منطق انسان له غلطو پایلو ژغوري او د علمي پرمختګ بنسټ جوړوي.

ketabton.com - The Digital Library

د منطق مشهور اسلامي کتابونه

د منطق علم په اسلامي نړۍ کې ډېر غني میراث لري، او ګڼو علماوو پکې مهم او بنسټیز کتابونه لیکلي دي. لاندې د **مشهور اسلامي منطق کتابونه** په لنډه پېژندنه سره وړاندې کېږي:

١ .الشفا (د منطق برخه) – د ابن سینا (رحمه الله)

دا کتاب د فلسفې یوه ستره دایرةالمعارف ده چې د منطق برخه یې ډېر مهمه ده. ابن سینا (رحمه الله) پکې د مفاهیمو، قضیو او قیاس په اړه ژور بحث کړی دی.

٢ .النجاة – د ابن سینا (رحمه الله)

دا کتاب د الشفا لنډه بڼه ده. د منطق برخه یې ساده او منظم وړاندې شوې او د زده کوونکو لپاره ډېره ګټوره ده.

٣ .معیار العلم – د امام غزالي (رحمه الله)

امام غزالي (رحمه الله) په دې کتاب کې منطق په ساده ژبه بیان کړی او د استدلال اصول یې روښانه کړي دي. دا کتاب د منطق او اصول الفقه ترمنځ اړیکه هم ښیي.

۴ .محک النظر – د امام غزالي (رحمه الله)

دا د منطق یو بل مهم اثر دی چې پکې د فکر کولو اصول او د دلیل ارزونه بیان شوې ده.

۵ .اساس الاقتباس – د نصیرالدین طوسي (رحمه الله)

دا کتاب د منطق په علم کې یو له مهمو اثارو څخه دی. طوسي پکې د منطق ټول مهم مباحث په منظم ډول راټول کړي دي.

٦ .تلخیص منطق ارسطو – د ابن رشد(رحمه الله)

ابن رشد(رحمه الله) د ارسطو د منطق لنډیز کړی او په واضح ډول یې تشریح کړی دی. دا کتاب د اسلامي او یوناني فکر ترمنځ اړیکه ښیي.

ketabton.com - The Digital Library

۷ .الاشارات والتنبيهات – د ابن سینا (رحمه الله)

دا کتاب د فلسفې او منطق یو مهم اثر دی چې پکې ژور او دقیق بحثونه شوي دي.

۸ .احصاء العلوم – د فارابي (رحمه الله)

فارابي (رحمه الله) پکې علوم طبقه بندي کړي او د منطق علم ته یې ځانګړی ځای ورکړی دی.

۹ .القیاس – د فارابي (رحمه الله)

دا کتاب په ځانګړې ډول د قیاس (استدلال) په اړه لیکل شوی او د منطق مهمه برخه بیانوي.

۱۰ .التعریفات – د سید شریف جرجاني (رحمه الله)

که څه هم دا یو عمومي کتاب دی، خو د منطق اړوند اصطلاحات پکې ډېر په وضاحت سره تعریف شوي دي.

دا کتابونه د اسلامي منطق بنسټیز اثار ګڼل کېږي. ډېری یې د یوناني منطق (ارسطو) پر بنسټ لیکل شوي، خو اسلامي علماوو پکې نوښتونه هم کړي دي. دغه اثار تر اوسه د فلسفې او منطق په زده کړو کې کارول کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

د اسلام مبارک دین له نظره د منطق علم زده کړه

د منطق پوه یوه مهمه او د بحث وړ موضوع ده چې د علماوو تر منځ پکې بېلابېل نظرونه شته. خو که په اعتدال سره وڅېړل شي، نو ښکاري چې منطق په اصل کې یوه وسیله ده نه هدف او حکم یې د کارونې له ډول سره تړلی دی. لاندې به دا موضوع په علمي او متوازن ډول تشریح کړو:

۱. د منطق علم اصل حکم

په اسلامي لید کې منطق په ذات کې نه حرام دی او نه واجب، بلکې حکم یې د کارونې له هدف سره تړلی دی. که منطق د حق د پېژندلو، د دین د دفاع، او د علم د وضاحت لپاره وکارول شي، نو دا ګټور او حتی کله ناکله ضروري هم ګرځي. خو که دا د شک، مغالطې، یا د باطل د ترویج لپاره وکارول شي، نو بیا مذموم ګڼل کېږي.

د بېلګې په توګه، ابو حامد الغزالي منطق د علم یوه ضروري وسیله بللې او ویلي یې دي چې:

"هغه څوک چې منطق نه پېژني، د هغه پر علم باور نشته.(Al-Ghazali, 2005) "

د اسلام له نظره د **منطق علم زده کړه** یوه مهمه علمي موضوع ده چې د علماوو تر منځ پکې بېلابېل نظرونه موجود دي. که دا موضوع په اعتدال او علمي ډول وڅېړل شي، نو څرګندېږي چې منطق په ذات کې یوه وسیله ده، او ارزښت یې د کارونې له هدف سره تړلی دی.

لومړی، د منطق د اصل حکم په اړه باید وویل شي چې دا علم نه مطلق واجب دی او نه مطلق حرام، بلکې د کارونې له هدف سره سم یې حکم بدلېږي. که منطق د حق د پېژندلو، د دین د دفاع، او د علم د وضاحت لپاره وکارول شي، نو دا ګټور او حتی کله ناکله ضروري ګرځي. د بېلګې په توګه، ابو حامد الغزالي منطق د علم یوه مهمه وسیله بللې او ټینګار یې کړی چې څوک منطق ونه پېژني، د هغه پر علم بشپړ باور نه شي کېدای (الغزالي، ۲۰۰۵).

ketabton.com - The Digital Library

دوهم، ډېرى اسلامي علماوو د منطق زده کړه جایز بللې ده، په ځانګړي ډول د هغو کسانو لپاره چې د دیني علومو زده کړه کوي .ابن سینا (رحمه الله) منطق د ټولو علومو مقدمه ګڼلې او ویلي یې دي چې پرته له منطقي اصولو څخه علمي استدلال نیمګړی پاتې کېږي (ابن سینا (رحمه الله)، ۱۹۸۴). همدارنګه فخرالدین الرازي په اصول الفقه او کلام کې له منطق څخه پراخه ګټه اخیستې او دا یې د استدلال د پیاوړتیا لپاره اړین بللی (الرازي، ۱۹۸۷). دغه راز ابن رشد(رحمه الله) هڅه کړې چې منطق د شریعت او عقل تر منځ د تفاهم وسیله وګرځوي (ابن رشد(رحمه الله)، ۲۰۰۱).

دریېم، ځینې علماوو د منطق په اړه احتیاطي یا انتقادي دریځ غوره کړی دی. د دې له ډلې څخه ابن تیمیه د یوناني منطق پر ځینو برخو نیوکه کړې او دا یې د فلسفي انحراف سبب بللی (ابن تیمیه، ۱۹۹۳). همدارنګه ابن قیم الجوزیه د منطق د ناسم استعمال په اړه خبرداری ورکړی او ټینګار یې کړی چې دا علم باید د شریعت له چوکاټ څخه بهر ونه کارول شي (ابن القیم، ۲۰۰۲). خو دا علما مطلق منطق نه ردوي، بلکې یوازې د هغه پر ځینو فلسفي بڼو نیوکه کوي.

په عمومي ډول، د ډېرو علماوو راجح نظر دا دی چې منطق یو "آلي علم" دی، لکه نحو او اصول الفقه. یعنې که دا د حق لپاره وکارول شي، نو ګټور دی، او که د باطل لپاره وکارول شي، نو زیانمن دی. له همدې امله، د منطق زده کړه جایز ده او کله ناکله د اړتیا په صورت کې مستحب یا واجب کفایي هم ګرځېدلی شي (الغزالي، ۲۰۰۵؛ ابن سینا (رحمه الله)، ۱۹۸۴).

په پایله کې، ویلای شو چې د اسلام له نظره منطق یو بې‌طرفه علم دی چې د انسان د فکر د سمون، د استدلال د پیاوړتیا، او د حقیقت د درک لپاره کارول کېدای شي. که دا علم د دیني اصولو په رڼا کې وکارول شي، نو ډېرې علمي او فکري ګټې لري، لکه د قرآن او حدیث ښه فهم، د شبهاتو ردول، او د مغالطو پېژندل.

ketabton.com - The Digital Library

۲. د منطق د زده کړې پلویان

ډېری اسلامي علماوو د منطق زده کړه جایز او حتی ضروري ګڼلې ده، په ځانګړي ډول د هغو کسانو لپاره چې:

- د دیني علومو (فقه، اصول، کلام) زده کړه کوي
- له شبهاتو سره مخ کېږي
- غواړي استدلال قوي کړي

له دې ډلې څخه مهم علما دا دي:

- ابن سینا (رحمه الله) :منطق یې د ټولو علومو مقدمه بلله
- فخرالدین الرازي :په کلام کې یې منطق پراخ کارولی
- ابن رشد(رحمه الله) :منطق یې د فلسفې او شریعت تر منځ د اړیکې وسیله بلله

د دوی په نظر، منطق د عقل د سم استعمال لپاره یو مهم ابزار دی.

۳. د منطق مخالف نظرونه

ځینې علماوو د منطق په اړه احتیاطي یا منفي نظر هم څرګند کړی، په ځانګړي ډول ځکه چې:

- منطق د یوناني فلسفې څخه راغلی
- ممکن د شک او فلسفي انحراف سبب شي
- ځینې مفاهیم یې له اسلامي عقیدې سره ټکر لري

د دې نظر استازي کېدای شي:

- ابن تیمیه :هغه د یوناني منطق سخت نقد کړی
- ابن قیم الجوزیه :هغه هم د فلسفي منطق په اړه احتیاط سپارښتنه کړې

ketabton.com - The Digital Library

خو باید یادونه وشي چې دوی مطلق منطق نه ردوي، بلکې د هغه ځانګړو فلسفي بڼو باندې نیوکه کوي.

۴ .معتدل او راجح نظر

د ډېرو معاصرو علماوو په نظر، منطق د "آلې علم (Tool Science)" دی، لکه نحو (ګرامر) او اصول الفقه. یعنې:

- که د حق لپاره وکارول شي ← محمود دی
- که د باطل لپاره وکارول شي ← مذموم دی

نو راجح (قوي) نظر دا دی چې:

☞د منطق زده کړه **جایز** ده،

☞او د اړتیا په صورت کې **مستحب یا حتی واجب کفایي** کېدای شي.

۵ .د منطق ګټې له اسلامي نظره

منطق زده کول لاندې ګټې لري:

- د قرآن او حدیث د مفاهیمو ښه درک
- د استدلال قوت (په فقه او کلام کې)
- د شبهاتو ردول
- د مغالطو پېژندل

د بېلګې په توګه، د اصول الفقه ډېری قواعد په منطقي اصولو ولاړ دي، لکه:

- عموم او خصوص
- علت او معلول
- قیاس

ketabton.com - The Digital Library

د اسلام له نظره منطق یو بې‌طرفه علم دی چې ارزښت یې د کارونې له هدف سره تړلی دی. ډېری ستر اسلامي علماوو دا د علمي تفکر لپاره ضروري وسیله بللې، خو ځینو نورو یې د ناسم استعمال په اړه خبرداری ورکړی دی. تر ټولو متوازن نظر دا دی چې منطق زده کول جایز او ګټور دي، په ځانګړي ډول که د دین د فهم، د حق د دفاع، او د صحیح فکر لپاره وکارول شي.

د عصري علومو او ساینس له نظره د منطق زده کړه

د عصري علومو او ساینس له نظره د منطق زده کړه یوازې یو اختیاري یا ثانوي مهارت نه دی، بلکې د علمي فکر، څېړنې، او ټکنالوژۍ یو بنسټیز رکن ګڼل کېږي. په معاصر علمي چاپېریال کې منطق د) "critical thinking" انتقادي فکر(، "problem solving")ستونزې حل کول)، او "scientific reasoning" علمي استدلال) لپاره اړین ابزار بلل کېږي. لاندې به دا موضوع په تفصیلي او علمي ډول تشریح کړو، او ماخذونه به د APA ستایل مطابق د پراګرافونو دننه راوړو.

۱ .منطق د علمي فکر بنسټ

په عصري ساینس کې هره علمي نظریه، فرضیه، یا تجربه باید د منطقي اصولو پر بنسټ ولاړه وي. منطق دا تضمینوي چې د څېړنې پایلې له مقدماتو سره سازګارې وي او په استدلال کې کومه مغالطه نه وي. د بېلګې په توګه، د علمي میتود (Scientific Method) بنسټیز ګامونه—لکه فرضیه جوړول، ازموینه، او نتیجه اخیستل—ټول د منطقي استدلال پر اصولو ولاړ دي.(Popper, 2002)

فیلسوف د علم Karl Popperټینګار کوي چې علمي نظریې باید د "رد کېدنې وړتیا" (falsifiability)ولري، او دا یو منطقي معیار دی چې له مخې یې علم له غیر علم څخه بېلېږي .(Popper, 2002) دا ښیي چې منطق د علم د اعتبار لپاره یو اساسي شرط دی.

ketabton.com - The Digital Library

۲ .منطق او رياضيات

په عصري علومو کې منطق له رياضياتو سره ژوره اړيکه لري. رياضيات خپله د منطق يوه پراخه شوې بڼه ګڼل کېږي، ځکه چې ټول رياضيکي اثباتونه د منطقي استدلال پر بنسټ ولاړ دي. د Gottlob Frege او Bertrand Russell هڅه دا وه چې رياضيات په بشپړ ډول د منطق پر بنسټ تشريح کړي، چې دې نظريې ته "Logicism" ويل کېږي (Russell & Whitehead, 1910).

د دې له مخې، د منطق زده کړه د رياضي، فزيک، او انجينرۍ زده کوونکو لپاره ضروري ګڼل کېږي، ځکه چې پرته له منطقي اصولو څخه دقيق محاسبه او اثبات ممکن نه دی (Enderton, 2001).

۳ .منطق او کمپيوټر ساينس

په معاصر نړۍ کې د منطق تر ټولو عملي کارونه په کمپيوټر ساينس کې ليدل کېږي. ټول کمپيوټرونه، پروګرامونه، او ډيجيټل سيستمونه د منطقي اصولو پر بنسټ کار کوي، په ځانګړي ډول د Boolean Logic پر بنسټ چې د George Boole له خوا رامنځته شوی (Boole, 1854).

د بېلګې په توګه:

- If (P) then (Q)
- True / False

دا ټول د منطقي جوړښتونو بېلګې دي. د مصنوعي ځيرکتيا(AI) ، ډېټابېسونو، او الګوريتمونو جوړښت هم د منطق پر اصولو ولاړ دی. له همدې امله، د منطق زده کړه په ټکنالوژۍ کې يو بنسټيز مهارت ګڼل کېږي.(Russell & Norvig, 2021)

ketabton.com - The Digital Library

۴ .منطق او انتقادي فکر(Critical Thinking)

عصري تعلیمي سیستمونه پر دې ټینګار کوي چې زده کوونکي باید یوازې معلومات زده نه کړي، بلکې د تحلیل، ارزونې، او استدلال وړتیا هم ولري. دا وړتیاوې د منطق له لارې ترلاسه کېږي.

د Irving Copi په وینا، منطق هغه علم دی چې انسان ته دا زده کوي څنګه سم استدلال وکړي او څنګه غلط استدلال وپېژني .(Copi, 2014) دا مهارتونه په ورځني ژوند، علمي څېړنه، او مسلکي کارونو کې ډېر مهم دي.

۵ .د منطق زده کړې حکم(Modern Scientific View)

د عصري علومو له نظره، د منطق زده کړه:

- **ضروري** (Essential) ده: د علمي څېړنې او تحلیل لپاره
- **بنسټيز مهارت** (Fundamental Skill) دی: په ریاضیاتو، ساینس، او ټکنالوژۍ کې
- **عملي اړتیا** (Practical Need) ده: په کمپیوټر ساینس، AI، او انجینرۍ کې

نو ویلای شو چې:

☞د منطق زده کړه په عصري علومو کې **شدیداً توصیه شوې** (Highly Recommended)ده

☞او په ځینو برخو کې **تقریباً لازمي** (Almost Mandatory) ګڼل کېږي

د عصري علومو له نظره، منطق د فکر کولو یوه اساسي وسیله ده چې د علمي استدلال، ریاضیکي تحلیل، او ټکنالوژیکي پرمختګ لپاره ضروري ده. دا علم انسان ته دا وړتیا ورکوي چې دقیق فکر وکړي، قوي استدلال وړاندې کړي، او د حقیقت او خطا تر منځ توپیر وکړي. له همدې امله، د منطق زده کړه په معاصر علمي نړۍ کې نه یوازې ګټوره، بلکې اړینه ګڼل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

دويم فصل

د منطق دعلم مهم اصطلاحات

۱ .مفهوم(Concept)

تشريح:

مفهوم هغه ذهني انځور ته ويل کېږي چې انسان د يو شي په اړه په ذهن کې جوړوي.
دا د فکر بنسټيزه برخه ده او لا تر اوسه پکې د حکم (مثبت يا منفي) خبره نه وي شوې.

بېلګه:

"انسان" يو مفهوم دی، ځکه يوازې د يو موجود تصور دی، نه حکم.

۲ .قضيه(Proposition)

تشريح:

قضيه هغه جمله ده چې پکې د يو شي په اړه حکم (مثبت يا منفي) کېږي، يعنې يو څه منو يا يې ردوو.

بېلګه:

"انسان فاني دی." دا يوه قضيه ده، ځکه يو حکم پکې شته.

۳ .قياس(Syllogism)

تشريح:

قياس هغه منطقي استدلال دی چې له دوو يا څو قضيو څخه يوه نوې پايله ترلاسه کېږي.

بېلګه:

ټول انسانان فاني دي.

ketabton.com - The Digital Library

احمد انسان دی.

نو احمد فاني دی.

۴ .حد(Definition)

تشریح:

حد د یو شي بشپړ او دقیق تعریف ته ویل کېږي، چې د هغه ماهیت روښانه کړي.

بېلګه:

"انسان حیوان ناطق دی." دا د انسان حد دی.

۵ .رسم(Description)

تشریح:

رسم هغه تعریف دی چې د یو شي ځانګړتیاوې بیانوي، خو بشپړ ماهیت یې نه ښیي.

بېلګه:

"انسان هغه موجود دی چې خندا کوي." دا رسم دی، نه بشپړ تعریف.

٦ .کلی(Universal)

تشریح:

کلی هغه مفهوم دی چې پر ډېرو افرادو تطبیقېږي.

بېلګه:

"انسان" یو کلی مفهوم دی، ځکه پر ټولو انسانانو اطلاق کېږي.

۷ .جزئي(Particular)

تشریح:

جزئي هغه مفهوم دی چې یوازې پر یو ځانګړي فرد اطلاق کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

بېلګه:

"احمد" یو جزئي دی، ځکه یوازې یو کس ښیي.

۸ .تصور(Simple Understanding)

تشریح:

تصور هغه ساده درک دی چې انسان د یو شي په اړه لري، پرته له دې چې پرې حکم وکړي.

بېلګه:

د "کتاب" تصور، یوازې د کتاب پېژندنه ده.

۹ .تصدیق(Assent/Judgment)

تشریح:

تصدیق هغه وخت رامنځته کېږي چې انسان یو شی ومني یا یې رد کړي.

بېلګه:

"کتاب ګټور دی." دا تصدیق دی.

۱۰ .مقدمات(Premises)

تشریح:

مقدمات هغه قضیې دي چې د استدلال د پیل لپاره کارول کېږي.

بېلګه:

"ټول انسانان فاني دي" او "احمد انسان دی" دواړه مقدمات دي.

۱۱ .نتیجه(Conclusion)

تشریح:

نتیجه هغه پایله ده چې له مقدماتو څخه ترلاسه کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

بېلګه:

"احمد فاني دی" د پورته مقدماتو نتیجه ده.

۱۲ .مغالطه(Fallacy)

تشریح:

مغالطه هغه غلط استدلال ته ویل کېږي چې ظاهراً سم ښکاري خو په حقیقت کې ناسم وي.

بېلګه:

"دا کس شتمن دی، نو حتماً پوه هم دی." دا مغالطه ده.

۱۳ .استقراء(Induction)

تشریح:

استقراء هغه استدلال دی چې له جزئیاتو څخه عمومي پایله اخلي.

بېلګه:

ما ځو انسانان ولیدل چې مړه شول، نو ټول انسانان مري.

۱۴ .تمثیل(Analogy)

تشریح:

تمثیل هغه استدلال دی چې د دوو شیانو ترمنځ د ورته والي له مخې نتیجه اخلي.

بېلګه:

زما موټر او ستا موټر یو ډول دي، زما خراب شو، نو ستا به هم خراب شي.

۱۵ .برهان(Proof)

تشریح:

برهان هغه قوي او یقیني استدلال دی چې سمه او قطعي پایله ورکوي.

ketabton.com - The Digital Library

بېلګه:

۲+۲=۴، دا يو يقيني حقيقت دی.

دا اصطلاحات د منطق د علم بنسټ جوړوي. که زده کوونکی دا مفاهيم ښه درک کړي، نو کولای شي سم فکر، قوي استدلال او علمي تحليل ترسره کړي.

ketabton.com - The Digital Library

درېیم فصل

د منطق ۳۰ مهمې موضوعات

۱ .مفهوم

تشریح: د یو شي ذهني تصور.

بېلگه: "کتاب"

۲ .قضیه

تشریح: هغه جمله چې حکم ولري.

بېلگه: "کتاب گټور دی"

۳ .تصور

تشریح: ساده درک پرته له حکم څخه.

بېلگه: "انسان"

۴ .تصدیق

تشریح: د یو شي منل یا ردول.

بېلگه: "انسان فاني دی"

۵ .کلی

تشریح: هغه مفهوم چې پر ډېرو اطلاق شي.

بېلگه: "انسان"

٦ .جزئي

تشریح: یوازې پر یو فرد اطلاق کېږي.

بېلگه: "احمد"

ketabton.com - The Digital Library

۷ .حد (تعریف)

تشریح: د یو شي بشپړ تعریف.

بېلگه: "انسان حیوان ناطق دی"

۸ .رسم

تشریح: نیمگړی تعریف.

بېلگه: "انسان خندا کوي"

۹ .قضیه حملیه

تشریح: مستقیم حکم بیانوي.

بېلگه: "اسمان شین دی"

۱۰ .قضیه شرطیه

تشریح: د شرط په بڼه وي.

بېلگه: "که باران وشي، ځمکه لمدېږي"

۱۱ .مقدمات

تشریح: د استدلال پیل جملې.

بېلگه: "ټول انسانان فاني دي"

۱۲ .نتیجه

تشریح: د استدلال پایله.

بېلگه: "احمد فاني دی"

۱۳ .قیاس

تشریح: له مقدماتو نتیجه اخیستل.

بېلگه: انسان فاني دی + احمد انسان دی = احمد فاني دی

۱۴ .استقراء

ketabton.com - The Digital Library

تشریح: له جزئیاتو عمومي حکم اخیستل.

بېلګه: ټول لیدل شوي انسانان مري

۱۵ .تمثیل

تشریح: د ورته والي له مخې نتیجه.

بېلګه: زما موټر خراب شو، ستا هم به خراب شي

۱٦ .برهان

تشریح: قوي او یقیني استدلال.

بېلګه: ۲+۲=۴

۱۷ .مغالطه

تشریح: غلط استدلال.

بېلګه: شتمن دی نو پوه دی

۱۸ .جنس

تشریح: عامه ځانګړنه.

بېلګه: "حیوان"

۱۹ .نوع

تشریح: ځانګړی ډول.

بېلګه: "انسان"

۲۰ .فصل

تشریح: د نوع ځانګړې نښه.

بېلګه: "ناطق"

ketabton.com - The Digital Library

۲۱ .عرض عام

تشریح: عامه صفت.

بېلګه: "حرکت"

۲۲ .عرض خاص

تشریح: ځانګړی صفت.

بېلګه: "خندا"

۲۳ .قضیه کلیه

تشریح: پر ټولو تطبیق کېږي.

بېلګه: "ټول انسانان فاني دي"

۲۴ .قضیه جزئیه

تشریح: پر ځینو تطبیق کېږي.

بېلګه: "ځینې انسانان زده کوونکي دي"

۲۵ .تناقض

تشریح: دوه متضاد حکمونه.

بېلګه: "انسان ژوندی دی" او "انسان ژوندی نه دی"

۲٦ .تضاد

تشریح: دوه مخالف خو دواړه غلط کېدای شي.

بېلګه: "ټول انسانان ښه دي" او "هیڅ انسان ښه نه دی"

۲۷ .عکس قضیه

تشریح: د قضیې اړول.

بېلګه: "ځینې انسانان لیکوال دي" ← "ځینې لیکوالان انسانان دي"

۲۸ .شرط لازم

ketabton.com - The Digital Library

تشريح: پرته له دې شی نه بل نه کېږي.

بېلګه: اور ته تودوخه لازمه ده

۲۹ .شرط کافي

تشريح: که وي، نتيجه حتمي ده.

بېلګه: باران = ځمکه لمده

۳۰ .استدلال

تشريح: د فکر کولو منظم بهير.

بېلګه: که مطالعه وکړم، بريالی کېږم

دا ۳۰ موضوعګانې د منطق بنسټيز عناصر دي. د دې مفاهيمو په زده کولو سره انسان کولای شي خپل فکر منظم کړي، سم استدلال وکړي او له مغالطو ځان وساتي.

ketabton.com - The Digital Library

څلورم فصل

د منطق مهم عملي اوکاري فعالیتونه

منطق یوازې نظري علم نه دی، بلکې عملي او کاري اړخونه هم لري چې د انسان د فکر، زده کړې او ورځني ژوند په تنظیم کې مهم رول لوبوي. لاندې د منطق مهم کاري فعالیتونه په ساده او روانه ژبه بیان شوي دي:

۱ .د فکر تنظیم

منطق انسان ته دا وړتیا ورکوي چې خپل فکرونه منظم او ترتیب کړي، تر څو ګډوډې او تېروتنه کمه شي.

بېلګه :یو زده کوونکی د مقالې لیکلو پر مهال خپل نظریات په منظم ډول وړاندې کوي.

۲ .سم استدلال کول

منطق د دې سبب ګرځي چې انسان له مقدماتو څخه سمه پایله واخلي.

بېلګه :که "ټول انسانان فاني دي" او "احمد انسان دی"، نو "احمد فاني دی."

۳ .د مغالطو پېژندنه

منطق انسان ته دا ور زده کوي چې غلط استدلالونه وپېژني او له هغوی ځان وساتي.

بېلګه :دا چې "شتمن دی، نو پوه دی" غلطه پایله ده.

۴ .د پرېکړې کولو مهارت

منطق د سمې پرېکړې کولو لپاره بنسټ برابروي.

بېلګه :د کار انتخاب پر مهال د ګټو او زیانونو پرتله کول.

۵ .د ستونزو حل

منطق د ستونزو د حل لپاره منظم فکر رامنځته کوي.

بېلګه :د ریاضي مسئله د مرحلو په اساس حل کول.

ketabton.com - The Digital Library

٦ .انتقادي فکر(Critical Thinking)

منطق انسان ته دا توان ورکوي چې معلومات تحلیل کړي او بې له دلیله څه ونه مني.

بېلګه :د یو خبر حقیقت ارزول.

٧ .د علمي څېړنې مرسته

منطق د څېړنې په بهیر کې د معلوماتو تحلیل او نتیجه اخیستل اسانه کوي.

بېلګه :د سروې معلوماتو تحلیل او پایله وړاندې کول.

٨ .د مفاهیمو روښانتیا

منطق مرسته کوي چې مفاهیم واضح او دقیق تعریف شي.

بېلګه :د "تعلیم" واضح تعریف وړاندې کول.

٩ .د بحث او مناظرې مهارت

منطق انسان ته دا وړتیا ورکوي چې خپل نظر په دلیل سره وړاندې کړي.

بېلګه :په ټولګي کې د یو موضوع په اړه منطقي بحث کول.

١٠ .د معلوماتو تحلیل

منطق د معلوماتو د تحلیل او ارزونې وسیله ده.

بېلګه :د احصایوي معلوماتو معنا اخیستل.

١١ .د ژبې سم استعمال

منطق د ژبې په روښانه او دقیق کارولو کې مرسته کوي.

بېلګه :مبهمې جملې روښانه کول.

١٢ .د اړیکو درک کول

منطق د علت او معلول ترمنځ اړیکه ښیي.

بېلګه :باران ← لمده ځمکه.

١٣ .د نوښت او ابتکار ملاتړ

منطق د نوو نظریاتو د جوړولو بنسټ برابروي.

بېلګه :د یوې نوې طریقې وړاندې کول.

ketabton.com - The Digital Library

۱۴ .د زده‌کړې اسانتیا

منطق د زده‌کړې پروسه اسانه او اغېزمنه کوي.

بېلګه :د موضوعاتو منظم یادول.

۱۵ .د حقیقت موندل

منطق د حقیقت د پېژندلو وسیله ده.

بېلګه :د دلیل پر اساس پایله اخیستل.

د منطق کاري فعالیتونه د انسان د فکري ژوند بنسټ جوړوي. دا فعالیتونه نه یوازې په علمي برخه کې، بلکې په ورځني ژوند، پرېکړو، او اړیکو کې هم مهم رول لري. هر څوک چې منطق په عملي ډول وکاروي، کولای شي منظم فکر، قوي استدلال او بریالی ژوند ولري.

د منطق کاري فعالیتونه د انسان د فکري ژوند بنسټ جوړوي. دا فعالیتونه نه یوازې په علمي برخه کې، بلکې په ورځني ژوند، پرېکړو، او اړیکو کې هم مهم رول لري. هر څوک چې منطق په عملي ډول وکاروي، کولای شي منظم فکر، قوي استدلال او بریالی ژوند ولري.

ketabton.com - The Digital Library

پنځم فصل

د منطق اسلامي او عصري مفاهيم

منطق د فکر کولو د اصولو علم دی، خو دا علم په تاریخي توګه په دوو مهمو بڼو وده کړې ده :**اسلامي (کلاسیک) منطق** او **عصري (مدرن) منطق**. لاندې دواړه په ساده او روانه ژبه تشریح کېږي:

لومړی برخه: اسلامي منطق (کلاسیک منطق)

اسلامي منطق هغه دی چې د یوناني فیلسوف ارسطو پر بنسټ د اسلامي علماوو لکه ابن سینا (رحمه الله)، امام غزالي (رحمه الله) او نصیرالدین طوسي (رحمه الله) له خوا پراخ او بشپړ شو. د منطق علم د انساني فکر د تنظیم، د استدلال د سمون، او د حقیقت د موندنې لپاره یو بنسټیز علم ګڼل کېږي. دا علم موږ ته دا زده کوي چې څنګه مفاهیم په سمه توګه درک کړو، څنګه د قضیو تر منځ اړیکې جوړې کړو، او څنګه له مقدماتو څخه سمه نتیجه واخلو. لاندې به د منطق مهم مفاهیم لکه تصور او تصدیق، قضیه، قیاس، کلیات خمس، او حد او رسم په تفصیل سره تشریح کړو.

۱ .تصور او تصدیق

په منطق کې پوهه عموماً په دوو بنسټیزو برخو وېشل کېږي: تصور (Concept) او تصدیق (Judgment).تصور هغه ساده ادراک دی چې ذهن یې د یو شي په اړه پرته له دې چې کوم حکم پرې وکړي، ترلاسه کوي. کله چې موږ د "انسان"، "کتاب"، یا "غر" کلمه اورو، نو ذهن مو یوازې د هغه شي بڼه او مفهوم درک کوي، خو دا نه وایي چې دا شی څه دی یا څنګه دی. دا ډول ادراک ته تصور ویل کېږي.(Al-Ghazali, 2005)

تصور د پوهې لومړنی پړاو دی، ځکه هر ډول پیچلی فکر د ساده مفاهیمو څخه جوړېږي. د مثال په توګه، که یو زده کوونکی د "عدل" مفهوم درک نه کړي، نو د "عدالت تأمین مهم دی" جمله به هم سم نه شي درک کولی.

ketabton.com - The Digital Library

برعکس، تصدیق هغه وخت رامنځته کېږي کله چې ذهن د دوو یا زیاتو مفاهیمو تر منځ اړیکه جوړوي او یو حکم کوي. لکه: "انسان فاني دی." دلته "انسان" او "فاني" دوه مفاهیم دي، خو کله چې موږ دا دواړه سره وتړو او حکم وکړو، نو تصدیق منځته راځي (Ibn Sina, 1984).

په فلسفي لحاظ، تصدیق د صدق او کذب وړ دی، یعنې دا ارزول کېدای شي چې جمله رښتیا ده که دروغ. خو تصور یوازې درک دی، او نه شي ویل کېدای چې رښتیا دی که غلط.

۲ .قضیه (حملیه او شرطیه)

قضیه هغه جمله ده چې په هغې کې یو حکم شوی وي او د صدق یا کذب احتمال ولري. قضیې په منطق کې په دوه ډوله وېشل کېږي: حملیه او شرطیه.

الف) قضیه حملیه

حملیه قضیه هغه ده چې پکې یو شی پر بل باندې حمل کېږي. لکه: "انسان فاني دی." دلته "فاني" د "انسان" صفت دی. دا ډول قضیې درې برخې لري:

- موضوع :(Subject) انسان
- محمول :(Predicate) فاني
- رابطه :(Copula) دی

دا ډول قضیې د منطق د اساسي جوړښت برخه ده او د استدلال په ډېرو برخو کې کارول کېږي.(Copi, 2014)

ب) قضیه شرطیه

شرطیه قضیه هغه ده چې د شرط او جزا (نتیجې) تر منځ اړیکه ښیي. لکه: "که باران وشي، ځمکه لمدېږي." دلته دوه برخې دي:

- شرط: باران وشي
- نتیجه: ځمکه لمدېږي

شرطیه قضیې بیا په دوه ډوله دي:

1. متصله: چې شرط او نتیجه یو بل سره تړلي وي
2. منفصله: چې یو له بل څخه جلا انتخابونه وړاندې کوي

ketabton.com - The Digital Library

شرطیه قضیې د احتمالي او علت-معلول اړیکو د تحلیل لپاره ډېرې مهمې دي (Hurley, 2015).

۳ .قیاس(Syllogism)

قیاس د منطق هغه مهم اصل دی چې له مخې یې له دوو مقدماتو څخه یوه نتیجه اخیستل کېږي. دا د استدلال یو منظم او قانونمند شکل دی. د مثال په توګه:

- هر انسان فاني دی
- احمد انسان دی
- نو احمد فاني دی

په دې مثال کې:

- لومړی مقدمه: کلیه قاعده ده
- دوهمه مقدمه: جزئي حالت دی
- نتیجه: منطقي پایله ده

قیاس درې برخې لري:

1. کبری مقدمه
2. صغری مقدمه
3. نتیجه

د ارسطو په اند، قیاس د منطق تر ټولو مهمه وسیله ده چې د علمي استدلال بنسټ جوړوي. هغه په خپل کتاب "ارګانون" کې د قیاس تفصیلي اصول بیان کړي دي (Aristotle, 1996).

قیاس باید د اعتبار شرایط ولري، لکه:

- مقدمات باید رښتیني وي
- ترتیب باید سم وي
- نتیجه باید له مقدماتو څخه لازماً راووځي

۴ .کلیات خمس(Five Universals)

کلیات خمس هغه پنځه مفاهیم دي چې د تعریف او تحلیل په برخه کې کارول کېږي. دا مفاهیم د یوناني فلسفې څخه اسلامي منطق ته انتقال شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

۱ .جنس(Genus)

هغه کلی مفهوم دی چې څو نوعې تر ځان لاندې لري. لکه: "حیوان" د انسان او اس جنس دی.

۲ .نوع(Species)

هغه مفهوم چې د یو جنس لاندې راځي او ځانګړې بڼه لري. لکه: "انسان" د حیوان نوع دی.

۳ .فصل(Differentia)

هغه ځانګړتیا چې یو نوع له بل څخه جلا کوي. لکه: "ناطق" د انسان فصل دی.

۴ .عرض عام(Common Accident)

هغه صفت چې په څو نوعو کې وي خو د ذات برخه نه وي. لکه: "خندل."

۵ .عرض خاص(Proper Accident)

هغه صفت چې یوازې په یو نوع کې وي خو د ذات برخه نه وي. لکه: "خندا کول د انسان لپاره."

د کلیات خمس مفهوم د پورفیري له خوا مطرح شوی او وروسته اسلامي علماوو لکه ابن سینا (رحمه الله) پراخ کړی دی.(Porphyry, 1992)

۵ .حد او رسم(Definition)

په منطق کې تعریف (Definition) ته "حد" او "رسم" ویل کېږي، چې د شیانو د دقیق پېژندلو لپاره کارول کېږي.

الف) حد(Essential Definition)

حد هغه تعریف دی چې د یو شي ذاتي ځانګړتیاوې بیانوي.

لکه:

"انسان حیوان ناطق دی".

دلته:

- حیوان = جنس
- ناطق = فصل

ketabton.com - The Digital Library

دا تعریف بشپړ دی ځکه چې د شی ماهیت ښیي.(Ibn Sina, 1984)

ب) رسم(Descriptive Definition)

رسم هغه تعریف دی چې د یو شي غیر ذاتي ځانګړتیاوې بیانوي. لکه: "انسان هغه موجود دی چې خندا کوي".

دا تعریف دقیق نه دی ځکه چې خندا د انسان ذاتي برخه نه ده.

حد او رسم دواړه د مفاهیمو د وضاحت لپاره مهم دي، خو حد تر رسم غوره ګڼل کېږي ځکه چې دقیق او جامع دی.

د منطق علم د فکر کولو یوه منظمه طریقه وړاندې کوي چې له مخې یې انسان کولای شي مفاهیم په سمه توګه درک کړي، قضیې تحلیل کړي، او له مقدماتو څخه منطقي پایلې واخلي. تصور او تصدیق د پوهې بنسټ جوړوي، قضیې د حکم وسیله ده، قیاس د استدلال لار ده، کلیات خمس د تحلیل چوکاټ وړاندې کوي، او حد او رسم د تعریف اصول برابروي.

دا ټول مفاهیم یو له بل سره تړلي دي او د علمي فکر لپاره یو بشپړ سیستم جوړوي چې د فلسفې، ساینس، او دیني علومو په ټولو برخو کې کارول کېږي.

د منطق د علم له مهمو ځانګړتیاوو څخه درې بنسټیز اړخونه ډېر مهم دي: د ژبې او فلسفې سره نږدې تړاو، د استدلال کلاسیکه بڼه (قیاس)، او د مفاهیمو پر تحلیل تمرکز. دا ځانګړتیاوې نه یوازې د منطق ماهیت روښانه کوي، بلکې دا هم څرګندوي چې ولې منطق د نورو علومو لپاره د بنسټ حیثیت لري. لاندې به دا درې واړه ځانګړتیاوې په تفصیل سره وڅېړو.

۱. د ژبې او فلسفې سره نږدې تړاو

منطق له ژبې او فلسفې سره ژور او نه بېلېدونکی اړیکه لري. ژبه د فکر د څرګندولو وسیله ده، او منطق د همدې فکر د تنظیم او ارزونې اصول ټاکي. که ژبه سمه نه وي، فکر هم سمه بڼه نه شي خپلولای، او که فکر منطقي نه وي، ژبه به بې‌نظمه او مبهمه شي. له همدې امله، منطق د ژبې د وضاحت، د معنا د دقیقوالي، او د اصطلاحاتو د سم استعمال لپاره یو مهم علم دی.(Copi, 2014)

ketabton.com - The Digital Library

په فلسفه کې، منطق د استدلال بنسټ جوړوي. فیلسوفان د حقیقت د موندلو لپاره له استدلال څخه کار اخلي، او دا استدلال باید د منطق له اصولو سره سم وي. د بېلګې په توګه، کله چې یو فیلسوف د وجود، حقیقت، یا اخلاقو په اړه بحث کوي، نو هغه باید خپل دلایل په داسې ډول وړاندې کړي چې منطقي اعتبار ولري. دلته منطق د فلسفې لپاره د "اوزار" په توګه کار کوي.
د ارسطو له نظره، منطق د ټولو علومو د وسیلې حیثیت لري، ځکه چې دا د صحیح فکر کولو قواعد برابروي. هغه منطق د "ارګانون" یا وسیلې په نوم یاد کړ، چې د علمي څېړنې لپاره بنسټیز رول لري.(Aristotle, 1996)
همدارنګه، اسلامي مفکرینو لکه ابو حامد الغزالي هم منطق د دیني او فلسفي علومو لپاره اړین وباله او ویې ویل چې څوک منطق ونه پېژني، د هغه پر علم باور نه شي کېدای-Al) Ghazali, 2005).
نو له دې څخه څرګندیږي چې منطق، ژبه او فلسفه درې واړه سره تړلي نظامونه دي چې یو بل بشپړوي.

۲ .د استدلال کلاسیکه بڼه (قیاس) کاروي

قیاس د منطق تر ټولو مهم او کلاسیک ډول استدلال دی، چې د پخوانیو فیلسوفانو له وخته تر نن پورې کارول کېږي. په قیاس کې له دوو مقدماتو څخه یوه لازمي نتیجه اخیستل کېږي. دا طریقه د فکر د تنظیم یو منظم او دقیق چوکاټ وړاندې کوي.
د بېلګې په توګه:

- هر انسان فاني دی
- زید انسان دی
- نو زید فاني دی

دا ډول استدلال ځکه قوي دی چې نتیجه په مستقیم ډول له مقدماتو څخه راځي. که مقدمات سم وي، نتیجه به هم حتمي سمه وي.(Hurley, 2015)
د ارسطو په فلسفه کې قیاس د علمي استدلال بنسټ ګڼل کېږي. هغه باور درلود چې د علم ترلاسه کول باید د عمومي اصولو څخه د جزئي پایلو استخراج له لارې ترسره شي. همدې ته قیاسي استدلال ویل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

په اسلامي فلسفه کې هم قیاس پراخ کارول شوی دی .ابن سینا (رحمه الله) د قیاس ډولونه، شرایط او ارزښت په تفصیل سره بیان کړي دي او دا یې د یقیني علم ترلاسه کولو تر ټولو مهمه وسیله ګڼلې ده.(Ibn Sina, 1984)

قیاس څو ځانګړتیاوې لري:

- منظم جوړښت لري
- د یقیني پایلو سبب ګرځي
- د علمي استدلال بنسټ جوړوي

خو باید یادونه وشي چې قیاس یوازې هغه وخت معتبر دی چې مقدمات یې ربښتیني او ترتیب یې سم وي. که مقدمات غلط وي، نتیجه به هم غلطه وي، که څه هم ظاهراً منطقي ښکاري.

۳. د مفاهیمو پر تحلیل تمرکز کوي

د منطق یوه بله مهمه ځانګړتیا دا ده چې دا د مفاهیمو په دقیق تحلیل تمرکز کوي. مفاهیم د فکر بنسټ جوړوي، او که دا مفاهیم واضح نه وي، نو استدلال به هم مبهم وي. منطق هڅه کوي چې مفاهیم تجزیه کړي، تعریف یې کړي، او د هغوی تر منځ اړیکې روښانه کړي. د دې لپاره منطق له وسایلو لکه:

- تعریف (حد او رسم)
- کلیات خمس
- تصور او تصدیق

څخه کار اخلي.

د بېلګې په توګه، که موږ د "انسان" مفهوم تحلیل کړو، نو دا به د "حیوان ناطق" په توګه تعریف شي. دلته:

- حیوان = جنس
- ناطق = فصل

دا ډول تحلیل د مفاهیمو د دقیق درک سبب ګرځي.(Porphyry, 1992)

ketabton.com - The Digital Library

د پورفيري له خوا د کليات خمس نظريه هم د همدې تحليل يوه مهمه برخه ده، چې له مخې يې مفاهيم په پنځو برخو وېشل کېږي. دا وېش د تعريف او طبقه‌بندۍ لپاره ډېر ګټور دی.

همدارنګه، معاصر منطق پوهان لکه ايروينګ کوپي ټينګار کوي چې د مفاهيمو وضاحت د هر ډول علمي بحث لپاره اړين دی، ځکه چې مبهم مفاهيم د غلطو پايلو سبب ګرځي (Copi, 2014).

د منطق علم ځانګړتياوې ښيي چې دا علم يوازې يو نظري بحث نه دی، بلکې د فکر کولو يوه عملي او ضروري وسيله ده. د ژبې او فلسفې سره د هغه نږدې اړيکه د دې سبب کېږي چې فکرونه په واضح ډول بيان شي. د قياس کارول د استدلال يو منظم او قوي چوکاټ برابروي، او د مفاهيمو تحليل د دقيقې پوهې بنسټ ږدي.

په ټوله کې، منطق د انساني عقل د روزنې يو داسې سيستم دی چې له مخې يې انسان کولای شي سم فکر وکړي، قوي استدلال وړاندې کړي، او حقيقت ته نږدې شي.

دويمه برخه : عصري منطق

(Modern Logic) د منطق هغه پرمختللې بڼه ده چې په ځانګړي ډول په اروپا کې د نولسمې او شلمې پېړۍ په جريان کې د رياضي پوهانو او فيلسوفانو له خوا رامنځته شوه. دا منطق د کلاسيک منطق له دوديزو طريقو څخه يو ګام وړاندې ولاړ دی، ځکه چې دا د ژبې پر ځای له سمبولونو، رياضيکي جوړښتونو، او دقيقو قاعدو څخه کار اخلي. د دې علم بنسټ د هغو مفکرينو له خوا کېښودل شو لکه George Booleاو Bertrand Russell، چې د منطق او رياضياتو تر منځ يې ژوره اړيکه رامنځته کړه.

لاندې به د عصري منطق مهم مفاهيم او ځانګړتياوې په تفصيل سره وڅېړو.

۱ .صوري منطق(Symbolic Logic)

صوري يا سمبوليک منطق هغه ډول منطق دی چې د طبيعي ژبې پر ځای له سمبولونو (لکهP ، Q، R) څخه کار اخلي. په دوديز منطق کې موږ وايو: "که باران وشي، ځمکه لمدېږي"، خو په صوري منطق کې دا جمله داسې ليکل کېږي:

$$P \rightarrow Q$$

ketabton.com - The Digital Library

دلته:

- باران کېږي = P
- ځمکه لمدېږي = Q

د سمبولونو کارول څو مهمې گټې لري:

- د ابهام مخه نیسي
- استدلال لنډ او واضح کوي
- د ریاضیکي تحلیل امکان برابروي

صوري منطق د George Boole له کارونو څخه الهام اخیستی، ځکه هغه لومړی کس و چې منطق یې د الجبرا په بڼه وړاندې کړ.(Boole, 1854)

۲. قضیوي منطق(Propositional Logic)

قضیوي منطق د هغو جملو تر منځ اړیکې څېړي چې هره یوه یې یا رښتیا وي یا دروغ. دا منطق د "او" (∧)، "یا" (V)، "نه" (¬)، او "که... نو..." (→) په څېر عملگرو (operators)څخه کار اخلي.

د مثال په توگه:

- دواړه جملې رښتیا دي = P ∧ Q
- لږ تر لږه یوه جمله رښتیا ده = P V Q
- ناسم دی P = ¬P

دا ډول منطق د استدلال د عمومي جوړښت تحلیل کوي، نه د جملو داخلي معنا. د Bertrand Russellاو Alfred North Whiteheadپه اثر "Principia Mathematica" کې دا منطق په ډېر پرمختللي ډول تشریح شوی دی.(Russell & Whitehead, 1910)

۳. محسوسي منطق(Predicate Logic)

محسوسي یا محمولاتي منطق د قضیوي منطق یوه پرمختللې بڼه ده چې د جملو دننه جوړښت تحلیلوي. په دې منطق کې موږ یوازې دا نه وایو چې جمله رښتیا ده که نه، بلکې دا هم څېړو چې جمله څنگه جوړه شوې ده.

د مثال په توگه:

"هر انسان فاني دی"

ketabton.com - The Digital Library

په محسوسي منطق کې داسې لیکل کېږي:

∀x (Human(x) ⟶ Mortal(x))

دلته:

- ∀ = "هر"
- x = یو فرد
- Human(x) = x انسان دی
- Mortal(x) = x فاني دی

دا منطق د کمیتونو (Quantifiers) لکه "هر" (∀) او "ځینې" (∃) څخه کار اخلي او د استدلال ډېر دقیق تحلیل ممکن کوي.(Enderton, 2001)

۴. ریاضیکي منطق(Mathematical Logic)

ریاضیکي منطق د منطق او ریاضیاتو تر منځ یو مهم پل دی. دا هڅه کوي چې ریاضي د منطق په اصولو ولاړه کړي او ټول ریاضیکي حقیقتونه د منطقي قاعدو له مخې تشریح کړي.

د دې نظریې له مخې:

- ریاضي = منطق + سمبولونه

Gottlob Frege لومړنی فیلسوف و چې دا نظریه یې وړاندې کړه او هڅه یې وکړه چې ټول ریاضي د منطق له لارې تعریف کړي.(Frege, 1879)

وروسته Bertrand Russell دا نظریه نوره هم پراخه کړه، خو ځینې ستونزې) لکه Russell's Paradox) هم راپیدا شوې چې د دې علم د پرمختګ سبب شوې.

۵. Boolean Algebra

Boolean Algebra د منطق هغه ریاضیکي سیستم دی چې د صفر (0) او یو (1) پر بنسټ ولاړ دی. دا سیستم د George Boole له خوا رامنځته شوی او د ډیجیټل نړۍ بنسټ جوړوي.

په دې سیستم کې:

- 1 = رښتیا (True)
- 0 = دروغ (False)

ketabton.com - The Digital Library

او عملیات داسې دي:

- AND (∧)
- OR (∨)
- NOT (¬)

دا الجبرا نن ورځ په کمپیوټرونو، موبایلونو، او ټول ډیجیټل سیستمونو کې کارول کېږي، ځکه چې ټول برېښنايي وسایل د صفر او یو پر بنسټ کار کوي.

د عصري منطق ځانګړتیاوې

۱ .دقیق، ریاضیکي او سمبولیک دی

عصري منطق د پخواني منطق په پرتله ډېر دقیق دی، ځکه چې دا له سمبولونو او ریاضیکي قاعدو څخه کار اخلي. دا د ابهام مخه نیسي او استدلال ته یو واضح جوړښت ورکوي.

۲ .په کمپیوټر ساینس کې ډېر کارېږي

عصري منطق د کمپیوټر ساینس بنسټ جوړوي. پروګرامونه، الګوریتمونه، او ډیجیټل سرکټونه ټول د منطقي قاعدو پر بنسټ جوړ شوي دي.

د بېلګې په توګه:

- که شرط پوره شي → عمل اجرا کېږي
- که نه → بل عمل اجرا کېږي

دا ټول د منطقي جوړښتونو مثالونه دي.

۳ .د پېچلو استدلالونو تحلیل کوي

عصري منطق د دې توان لري چې ډېر پېچلي استدلالونه تحلیل کړي، لکه:

- علمي نظریې
- ریاضیکي اثباتونه
- فلسفي استدلالونه

دا کار د دې لپاره ممکن دی چې دا منطق د جملو جوړښت، اړیکې، او معنا په دقیق ډول څېړي.

ketabton.com - The Digital Library

عصري منطق د انساني فکر د پرمختګ یوه مهمه مرحله ده چې د کلاسیک منطق محدودیتونه یې له منځه وړي او د دقیق، ریاضیکي، او سمبولیک استدلال لپاره یې لاره هواره کړې ده. صوري منطق، قضیوي منطق، محسوسي منطق، ریاضیکي منطق، او Boolean Algebraټول د دې علم مهمې برخې دي چې نن ورځ نه یوازې په فلسفه، بلکې په ټکنالوژۍ، کمپیوټر ساینس، او ریاضیاتو کې هم اساسي رول لري.

۳ .د اسلامي او عصري منطق ترمنځ توپیر

په عصري منطق کې بنسټ ریاضیکي دی. دا مانا چې منطق د عددونو، سمبولونو، او دقیقو قاعدو په چوکاټ کې څېړل کېږي. د George Booleله کارونو وروسته منطق د الجبرا په څېر سیستم شو، چې پکې هره قضیه د صفر او یو (True/False) په بڼه تحلیل کېږي. وروسته Gottlob Fregeهڅه وکړه چې ټول ریاضیات د منطق پر بنسټ ولاړ کړي، چې دې ته "منطقي ریاضیات" ویل کېږي.

خو اسلامي منطق بنسټاً فلسفي دی. دا منطق د یوناني فلسفې، په ځانګړې ډول د ارسطو له نظریاتو څخه سرچینه اخلي، او وروسته اسلامي علماوو لکه ابن سینا (رحمه الله) او ابو حامد الغزالي دا نور هم پراخ او منظم کړ. دلته تمرکز پر "حقیقت"، "ماهیت"، او "وجود" دی، نه یوازې پر عددي یا سمبولیک تحلیل.

لنډه خبره:

عصري منطق = ریاضیکي دقت

اسلامي منطق = فلسفي ژورتیا

۲ .ژبه (سمبولیکه ژبه vs طبیعي ژبه)

عصري منطق له سمبولونو کار اخلي. د مثال په توګه:

- $P \rightarrow Q$
- $\forall x\, (Human(x) \rightarrow Mortal(x))$

دا ډول ژبه نړیواله ده، ابهام نه لري، او د ماشینونو (کمپیوټرونو) له خوا هم درک کېدای شي. دا ځانګړنه د دې سبب شوې چې عصري منطق د ټکنالوژۍ بنسټ وګرځي.

ketabton.com - The Digital Library

برعکس، اسلامي منطق په طبيعي ژبه (لکه عربي، فارسي، پښتو) ولاړ دی. د مثال په توګه:

"هر انسان فاني دی"

دلته د بیان ښکلا، وضاحت، او بلاغت هم مهم دي. خو دا ژبه کله ناکله مبهمه کېدای شي او د مختلفو تفسیرونو امکان لري.

لنډه خبره:

سمبولیکه ژبه = دقیق او نړیوال

طبيعي ژبه = انساني او تفسیري

۳. استدلال (صوري سیستمونه vs قیاس)

په عصري منطق کې استدلال د صوري سیستمونو (Formal Systems) له لارې ترسره کېږي. دا سیستمونه داسې قواعد لري چې په بشپړ ډول تاکل شوي وي، لکه:

- که P رښتیا وي او P → Q رښتیا وي، نو Q رښتیا ده هم

دا ډول استدلال د ماشین له خوا هم ترسره کېدای شي.

خو په اسلامي منطق کې استدلال تر ډېره د قیاس پر بنسټ دی. قیاس یو درېبرخیز جوړښت لري:

- کبری مقدمه
- صغری مقدمه
- نتیجه

د ارسطو له نظره، قیاس د علمي فکر بنسټ دی، او اسلامي علماوو دا طریقه د فقه، کلام، او فلسفې په علومو کې پراخه کارولې ده.

لنډه خبره:

صوري سیستم = میخانیکي او دقیق

قیاس = انساني او مفهومي

ketabton.com - The Digital Library

۴ .کارونه(کمپیوټر، ساینس vs فلسفه، فقه)

عصري منطق په عملي نړۍ کې ډېر پراخ کارېږي، په ځانګړي ډول:

- کمپیوټر ساینس
- مصنوعي ځیرکتیا (AI)
- ریاضیات
- انجینري

د بېلګې په توګه، هر کمپیوټر پروګرام د منطقي شرطونو پر بنسټ کار کوي (if-then structure).

خو اسلامي منطق زیاتره په لاندې برخو کې کارېدلی:

- فلسفه
- فقه (اسلامي قانون)
- کلام (عقیده)

فقهاوو د قیاس له لارې شرعي احکام استخراج کړي، او متکلمینو د عقایدو د دفاع لپاره منطقي استدلال کارولی.

عصري منطق = ټکنالوژي او ساینس

اسلامي منطق = دیني او فلسفي علوم

دا جدول په اصل کې د دوو مختلفو فکري مکتبونو تر منځ توپیر ښيي:

- عصري منطق د دقیقیت، ریاضیاتو، او ټکنالوژۍ استازی دی
- اسلامي منطق د فلسفې، معنا، او انساني فکر استازی دی

خو مهمه خبره دا ده چې دا دواړه یو بل ته مخالف نه دي، بلکې یو بل بشپړوي. عصري منطق موږ ته د دقیق تحلیل وسیله راکوي، او اسلامي منطق موږ ته د ژور فکر او مفهومي درک توان راکوي.

ketabton.com - The Digital Library

که یو څوک دواړه زده کړي، نو هغه کولی شي هم قوي استدلال وکړي او هم ژور فکر.

ځانګړنه	اسلامي منطق	عصري منطق
بنسټ	فلسفي	رياضيکي
ژبه	طبيعي ژبه	سمبوليکه ژبه
استدلال	قياس	صوري سيستمونه
کارونه	فلسفه، فقه	کمپيوټر، ساينس

۴. ګډ ټکي (مشترکات)

- دواړه د **سم فکر کولو اصول** بيانوي
- دواړه د **استدلال د ارزونې وسيله** دي
- دواړه د **غلطو پايلو مخه نيسي**

اسلامي منطق د فکر د بنسټيزو اصولو لپاره قوي فلسفي چوکاټ برابروي، په داسې حال کې چې عصري منطق دا اصول لا دقيق او رياضيکي کړي دي. دواړه يو بل بشپړوي: اسلامي منطق د مفاهيمو ژوره پوهه ورکوي، او عصري منطق د دقيق تحليل توان زياتوي.

د اسلامي (کلاسيک) منطق او عصري منطق تر منځ که څه هم په بنې، ژبې او ميتود کې توپيرونه شته، خو ګڼ مهم ګډ ټکي هم لري چې دا دواړه فکري سيستمونه سره نښلوي او يو بل ته تکميلي ارزښت ورکوي. دا مشترکات په اصل کې د انساني عقل د تنظيم او د صحيح استدلال د تضمين لپاره بنسټيز اصول دي.

لومړی، دواړه منطقونه د سم فکر کولو اصول بيانوي. د منطق اساسي موخه دا ده چې انسان ته وښيي څنګه له خطا، مغالطې، او بې‌نظمه فکر څخه ځان وساتي او يو منظم، واضح، او معقول تفکر خپل کړي. اسلامي منطق، چې د ارسطو د نظرياتو پر بنسټ ولاړ

ketabton.com - The Digital Library

دی او وروسته د اسلامي مفکرینو لکه ابن سینا (رحمه الله) له خوا پراخ شوی، د مفاهیمو د تعریف، د قضیو د تحلیل، او د قیاس د کارولو له لارې د فکر بنسټیز اصول وړاندې کوي. په ورته ډول، عصري منطق دا اصول د سمبولونو، صوري سیستمونو، او ریاضیکي جوړښتونو له لارې لا منظم او دقیق کړي دي، څو د فکر بهیر له هر ډول ابهام څخه پاک شي.(Ibn Sina, 1984; Aristotle, 1996).

دوهم، دواړه د استدلال د ارزونې وسیله دي. په اسلامي منطق کې د قیاس، استقراء، او تمثیل له لارې استدلال ارزول کېږي، او دا کتل کېږي چې آیا نتیجه په منطقي ډول له مقدماتو څخه راوتلې ده که نه. په عصري منطق کې هم ورته هدف شته، خو دا کار د صوري قواعدو او سمبولیک تحلیل له لارې ترسره کېږي. د بېلګې په توګه، په قضیوي منطق کې که (P → Q) او P رښتیا وي، نو Q حتمي نتیجه ده. دا ښیي چې دواړه سیستمونه د استدلال د اعتبار د معلوملو لپاره کارېږي، که څه هم میتود یې توپیر لري (Hurley, 2015; Copi, 2014).

دریېم، دواړه د غلطو پایلو مخه نیسي. د منطق یوه مهمه دنده دا ده چې انسان له مغالطو (logical fallacies)څخه وساتي. اسلامي منطق د مغالطاتو بېلابېل ډولونه بیانوي او هڅه کوي چې د ناسمو قیاسونو مخه ونیسي. عصري منطق هم د صوري سیستمونو له لارې دا یقیني کوي چې که قواعد سم تعقیب شي، نو غلطه نتیجه به رامنځته نه شي. له همدې امله، دواړه منطقونه د علمي او فلسفي بحثونو د اعتبار ساتلو لپاره مهم رول لري (Copi, 2014).

په عمومي ډول، ویلای شو چې اسلامي منطق د فکر د بنسټیزو اصولو لپاره یو قوي فلسفي چوکاټ برابروي. دا د مفاهیمو ژوره څېړنه کوي، د تعریف پر دقت ټینګار کوي، او انسان ته دا زده کوي چې څنګه د معنا له پلوه سم فکر وکړي. له بلې خوا، عصري منطق دا اصول لا دقیق او ریاضیکي کړي دي، څو استدلال په بشپړ ډول صوري، قابل محاسبه، او له ابهام څخه پاک شي. د George Booleاو Bertrand Russellکارونو دا ممکنه کړه چې

ketabton.com - The Digital Library

منطق د رياضياتو او کمپيوټر ساينس بنسټ وګرځي (Boole, 1854; Russell & Whitehead, 1910).

په پايله کې، دا دواړه منطقونه يو بل نه ردوي، بلکې يو بل بشپړوي. اسلامي منطق انسان ته د مفاهيمو ژوره پوهه، فلسفي ليد، او معنايي وضاحت ورکوي، په داسې حال کې چې عصري منطق د همدې مفاهيمو د دقيق تحليل، صوري تنظيم، او عملي تطبيق توان زياتوي. که يو څوک دواړه سره يو ځای زده کړي، نو هغه نه يوازې ژور فکر کولای شي، بلکې خپل استدلال هم په ډېر دقيق او علمي ډول وړاندې کولای شي.

د منطق نړيواله تاريخچه

د منطق علم د انسان د فکري ودې له پيل سره تړاو لري او د نړۍ په بېلابېلو تمدنونو کې يې تدريجي پرمختګ کړی دی. دا علم د سم فکر کولو، استدلال او حقيقت موندلو لپاره بنسټيز رول لري. لاندې يې مهم تاريخي پړاوونه په ساده او منظم ډول بيان شوي دي:

۱ .لرغونی پړاو(Ancient Period)

د منطق لومړنۍ منظم بڼه په لرغوني يونان کې رامنځته شوه .ارسطو د منطق بنسټ ايښودونکی ګڼل کېږي. هغه د **قياس** (**Syllogism**) نظريه وړاندې کړه او د استدلال اصول يې منظم کړل. د هغه اثار لکه *ارګانون* د منطق بنسټيز کتابونه دي.
په همدې وخت کې، په هند او چين کې هم د استدلال او فکر خپل سيستمونه موجود وو، خو يوناني منطق تر ټولو منظم او اغېزناک و.

۲ .اسلامي پړاو(Islamic Golden Age)

د اسلامي تمدن په زرين دور کې منطق ډېر پرمختګ وکړ. اسلامي علماوو د يوناني منطق ژباړه، تشريح او پراختيا وکړه. مهم علماء لکه فارابي (رحمه الله)، ابن سينا (رحمه الله) او امام غزالي (رحمه الله) د منطق علم ته نوې بڼه ورکړه.

ketabton.com - The Digital Library

دوی منطق د "آلي علم" په توګه وپېژاند او د فلسفې، فقه او کلام په علومو کې یې وکاراوه.
په دې دوره کې منطق د اسلامي مدرسو مهمه برخه وه.

۳ .اروپایي منځنۍ پېړۍ(Medieval Europe)

په دې پړاو کې د اسلامي علماوو اثار اروپا ته ولېږدول شول او په لاتیني ژبه وژباړل شول. د دې له لارې اروپايي پوهانو د منطق علم زده کړ .توماس اکویناس او نور فیلسوفان د ارسطو او اسلامي علماوو له نظریاتو اغېزمن شول. منطق د کلیسایي تعلیم مهمه برخه شوه.

۴ .نوې دوره(Modern Period)

په ۱۷م او ۱۸مې پېړۍ کې منطق د فلسفي بدلونونو سره مخ شو .رېنه دکارت د شک او عقل پر بنسټ فکر ته وده ورکړه. وروسته جورج بول د **Boolean Logic** بنسټ کېښود چې منطق یې له ریاضیاتو سره ونښلاوه.

۵ .معاصر پړاو(Contemporary Era)

په ۲۰مې او ۲۱مې پېړۍ کې منطق ډېر پرمختګ وکړ .برټراند راسل او نور پوهان د **ریاضیکي او صوري منطق** بنسټګر شول.

نن ورځ منطق په لاندې برخو کې کارول کېږي:

- کمپیوټر ساینس
- مصنوعي ځیرکتیا (AI)
- ژبپوهنه
- فلسفه

د منطق علم له لرغوني یونان څخه پیل شو، د اسلامي تمدن له لارې وده وکړه، اروپا ته ولېږدول شو، او په معاصر وخت کې یې ریاضیکي او ټکنالوژیکي بڼه خپله کړه. دا علم نن د انسان د فکري پرمختګ یو مهم بنسټ دی او په بېلابېلو علومو کې اساسي رول لري.

ketabton.com - The Digital Library

شپږم فصل

په افغانستان کې د منطق دعلم تاریخي بهیر

د افغانستان د منطق تاریخي بهیر

د افغانستان د منطق تاریخ د دې خاورې له علمي او تمدني بدلونونو سره تړلی دی. که څه هم منطق د یوناني فلسفې څخه سرچینه اخلي، خو د اسلامي تمدن له لارې افغانستان ته ورسېد او دلته یې په بېلابېلو دورو کې وده وکړه.

۱ .لومړنی پړاو (اسلامي نفوذ)

کله چې اسلام دې سیمې ته راغی، نو له دیني علومو سره یو ځای منطق هم د مدرسو برخه شو. د اسلامي علماوو لکه ابن سینا (رحمه الله) او امام غزالي (رحمه الله) آثار د افغانستان علمي چاپېریال ته داخل شول. په دې پړاو کې منطق د فقه، اصول الفقه او کلام د زده کړو لپاره د یوې وسیلې په توګه کارېده.

۲ .د منځنیو پېړیو پړاو (علمي مرکزونه)

په منځنیو پېړیو کې د افغانستان سیمې لکه بلخ، هرات او غزني د علمي فعالیتونو مهم مرکزونه وو. مدرسو او علمي حلقو کې منطق تدریس کېده. د فارسي او عربي ژبو کتابونه لکه *اساس الاقتباس* او *معیار العلم* دلته لوستل کېدل.

۳ .د دودیزو مدرسو پړاو

په افغانستان کې د اوږدې مودې لپاره منطق د دیني مدرسو مهم مضمون پاتې شوی دی. زده کوونکو به د منطق بنسټیز کتابونه لکه "میر منطق"، "تهذیب المنطق" او نور لوستل. په دې پړاو کې منطق د دیني علومو د فهم لپاره اړین ګڼل کېده.

ketabton.com - The Digital Library

۴ .د معاصر تعلیم پړاو

په شلمه پېړۍ کې د عصري تعلیم له رامنځته کېدو سره، منطق د ښوونځیو او پوهنتونونو نصاب ته داخل شو. په کابل پوهنتون او نورو تعلیمي بنسټونو کې منطق د فلسفې او ټولنیزو علومو برخه وګرځېد. دلته د اسلامي او عصري منطق دواړه تدریس کېږي.

۵ .اوسنی وضعیت

اوس مهال په افغانستان کې منطق لا هم د دیني مدرسو او پوهنتونونو برخه ده. خو د عصري منطق (Symbolic Logic) تدریس نسبتاً محدود دی. د نوي ټکنالوژۍ او علمي پرمختګ سره اړتیا ده چې منطق د کمپیوټر ساینس او انتقادي فکر سره هم وتړل شي.

د افغانستان د منطق تاریخ له اسلامي تمدن سره پیل شوی، د مدرسو له لارې ساتل شوی، او په معاصر وخت کې یې د پوهنتونونو له لارې نوې بڼه خپله کړې ده. دا علم لا هم د فکري ودې لپاره مهم رول لري، خو اړتیا ده چې عصري بڼې ته یې لا زیاته پاملرنه وشي.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

اووم فصل

پایله، وړاندیزونه او ماخذونه

پایله

د دې څېړنې او علمي بحثونو پر بنسټ څرګندېږي چې منطق د انسان د فکري نظام يو بنسټيز علم دی چې د سم فکر، استدلال او پرېکړې کولو لپاره مهم رول لري. د اسلامي او عصري منطق دواړه مکتبونه د فکر د اصلاح لپاره ارزښتناک دي، خو د دواړو ګډ استعمال لا اغېزمن تماميږي. اسلامي منطق د مفاهيمو په ژور درک تمرکز کوي، په داسې حال کې چې عصري منطق د دقيقو او رياضيکي تحليلونو توان برابروي. د منطق د اصولو کارول نه يوازې په علمي څېړنو کې، بلکې په ورځني ژوند کې هم د ستونزو د حل، د مغالطو د مخنيوي او د حقيقت د موندلو لپاره مهم دي. په ټوله کې، که منطق په سمه توګه زده او عملي شي، نو د انسان فکري ظرفيت لوړوي او د علمي پرمختګ لپاره قوي بنسټ برابروي.

ketabton.com - The Digital Library

وړاندیزونه

۱ .د منطق علم دې د ښوونځیو او پوهنتونونو په نصاب کې په عملي او عصري بڼه شامل شي.
۲ .د اسلامي او عصري منطق ترمنځ دې توازن رامنځته شي، تر څو زده کوونکي دواړه اړخونه درک کړي.
۳ .د منطق تدریس دې یوازې نظري نه وي، بلکې عملي مثالونه او تمرینونه دې هم ورسره شامل وي.
۴ .د منطق اړوند کتابونه دې په پښتو ژبه وژباړل شي او لاسرسی دې ورته اسانه شي.
۵ .د انتقادي فکر (Critical Thinking) مهارتونه دې د منطق له لارې پیاوړي شي.
٦ .د ښوونکو لپاره دې د منطق تدریسي روزنیز پروګرامونه جوړ شي.
۷ .د ټکنالوژۍ (لکه کمپیوټر ساینس) سره دې د منطق اړیکه پیاوړې شي.
۸ .زده کوونکي دې وهڅول شي چې منطق په ورځني ژوند کې وکاروي.
۹ .د څېړنو په برخه کې دې د منطق اصول په جدي ډول مراعات شي.
۱۰ .د عامه پوهاوي لپاره دې د منطق په اړه سیمینارونه او ورکشاپونه جوړ شي.

ketabton.com - The Digital Library

اخځليکونه

ابن سینا (رحمه الله)، حسین بن عبدالله .(۱۳۹۰) .*الشفا (المنطق)* .قم: منشورات بیدار.

فارابي (رحمه الله)، ابو نصر محمد .(۱۳۸۹) .*احصاء العلوم* .تهران: نشر حکمت.

غزالي، محمد بن محمد .(۱۳۸۹) .*معیار العلم* .قاهره: دارالمعرفة.

طوسي، نصیرالدین .(۱۳۹۱) .*اساس الاقتباس* .تهران: دانشگاه تهران.

جرجاني، سید شریف(.۱۳۸۷ .)*التعریفات* .بیروت: دارالکتب العلمیة.

ابن رشد(رحمه الله)، محمد بن احمد.(۱۳۸۸). *تلخیص منطق ارسطو* .بیروت: دارالفکر.

بول، جورج (2005). *An Investigation of the Laws of Thought*. London: Macmillan.

راسل، برتراند (2010). *Introduction to Mathematical Philosophy*. London: Routledge.

کوپي، ایروینګ م (2014). *Introduction to Logic*. New York: Routledge.

ketabton.com - The Digital Library

انټرنيټي سرچيني

Internet Encyclopedia of Philosophy. (2023). *Logic*. Retrieved from https://iep.utm.edu/logic/

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2024). *Aristotle's Logic*. Retrieved from https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-logic/

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2024). *Logic*. Encyclopaedia Britannica. Retrieved from https://www.britannica.com/topic/logic

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2023). *Avicenna (Ibn Sina)*. Encyclopaedia Britannica. Retrieved from https://www.britannica.com/biography/Avicenna

Internet Encyclopedia of Philosophy. (2023). *Al-Ghazali*. Retrieved from https://iep.utm.edu/al-ghazali/

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2023). *Medieval Logic*. Retrieved from https://plato.stanford.edu/entries/logic-medieval/

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. (2024). *George Boole*. Encyclopaedia Britannica. Retrieved from https://www.britannica.com/biography/George-Boole

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2023). *Bertrand Russell*. Retrieved from https://plato.stanford.edu/entries/russell/

Khan Academy. (2023). *Introduction to logic*. Retrieved from https://www.khanacademy.org/computing/computer-science/algorithms

ketabton.com - The Digital Library

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English